

GAZETA TRANSILVANIEI.

Redactiunea si Administratiunea:
Brasiovu, piata mare Nr. 22. — „Gazeta“ ese:
Joi si Dumineca.

Pretulu abonamentului:
pe unu anu 10 fl., pe siese luni 5 fl., pe trei luni
2 fl. 50 cr. — Tieri esterne 12 fl. pe unu anu seu
28 franci.

Anulu XLII.

Se prenumera:
la postele c. si r. si pe la dd. corespondenti.

Anunciurile:
un'a serie garmonda 6 cr. si timbru de 30 cr.
v. a. pentru facare publicare. — Scrisori ne-
francate nu se primescu. — Manuscripte nu se
retramitu.

Nr. 4.

Dumineca, 1426 Ianuariu

1879.

Brasiovu, 13 (25) Ianuarie 1879.

Confratii nostri dela „Telegrafulu Romanu“ s'au respicatu. Intunecosu, nesiguru si ecuvocu cá tóta cestiunea despre care se tractéza, este si respunsulu d-loru. Ne amu fostu bucuratu vediendu cá in numerulu dela 9 Ianuarie promiteau, cá voru spune cu alta ocaziune „parerea d-loru hotarita“. Doreamu se aflamu acést'a parere catu mai curéndu cá se scapamu de sentiulu neplacutu alu incertitudinei, care a trebuitu se ne cuprinda vediendu directiunea ce au inceputu se o ié afacerile nóstre politice-nationale.

O amara deceptiune ne asteptá inse. Nume- rulu urmatoriu alu „Telegrafulu Romanu“ ne aduse dupa doue dile respunsulu asteptatu inse, pe lenga tóta osteneal'a ce ne-amu dat'o, n'amu potutu aflá intr'insulu nimicu hotaritu, nimicu ce ar' fi potutu se ne multiamésca séu se ne linisteasca asupra atitudinei viitórie a asianumitiloru „acti- visti“, ale carora pareri, dorintie si aspiratiuni nu- mitulu organu a pretinsu intotdeauna a le repre- sentá. Cetitorii nostri voru vedé mai josu totu ce a disu „Telegrafulu Romanu“ pëna acuma cu privire la intrarea deputatulu Strevoiu in partid'a guvernului si la intrebarile ce i le-amu pusu noi, si voru judecá cu mintea d-loru nepreocupata déca avemu dreptate séu nu.

Confratii nostri din Sibiiu se mira, cá suntemu atatu de nelinistiti, pentru cá deputatulu Strevoiu a intratu in clubulu tizzaistu. Ei póte, cá sunt de parere, cá si noi ne tienemu de acea clasa de „passivisti“, cari nu vedu nimicu, ce se intempla in giurulu loru si cari desvólta o flegma atatu de mare, incatu nu se misca din locu nici chiaru candu coperisiulu edificiului, in care se afla, a prinsu fla- cari si bombele inimice au inceputu se sbóre prin casa. Ce e dreptu nu avemu natur'a de a ne spariá asia usioru, dér' atata coragia, cá se privimu cu nepasare la flacarile, ce atingu coperisiulu casei nóstre, nu ne atribuimu. Si inca, candu ar' fi vorb'a numai de colib'a nóstra si de mantuirea cinstiteloru nóstre persóue, ar' mai merge cumu ar' mai merge, dér' in casulu de fácia este vorb'a de edificiulu nationalu claditu in cursulu seculiloru cu atata munca, sudóre si sange.

Póte cá colegii nostri voru suride la acést'a. Densii se pare, cá se legeana intr'o sigurantia, care este cu atatu mai batatóre la ochi, cu cátu in diu'a de astadi a devenitu o marfa fórté rara. La tóta intemplanca se vede inse din cuvintele „Tele- grafulu Romanu“, cá elu iá lucrurile cu multu mai pe usioru si se uita la vieatia cu mai puçina scrupulositate. De aci vine, cá-i este intru nimicu de a se contradice mai de multeori in doui numeri dupa olalta in un'a si aceea-si cestiune si a ride de „ingrigirea cea mare ce ne-a cuprinsu de peri- culii, cari potu veni peste toti Romanii, cá-ci d. Strevoiu a intratu in clubulu partidei governa- mentale“.

Noi inse — trebuie, se marturisimu — sun- temu acuma, de se póte, si mai nelinistiti asupra linistei sufletesci, cu care privesce „Telegrafulu Romanu“ la tóta afacerea cu deputatulu Strevoiu. Desi nu amu atribuitu niciodata persónei acestui deputatu mai multu, decatu a meritatu in realitate, totusiu portarea lui a trebuitu se ne puna pe gan- duri, cá-ci suntemu dedati a judecá in politica nu dupa impressiuni momentane, nici dupa motive per- sonala, ci dupa starea reala a lucrurilor si dupa principii, cari nu se potu schimbá cá unu Domino la unu balu mascatu.

Se vedemu mai antaiu, care este starea reala a lucrurilor. Nu vomu revelá fapte de ale tre- cutulu mai indepartatu, ci ne vomu margini la evenimintele mai recente, cari stau in cea mai strinsa legatura cu cestiunea de fácia. Confratii nostri dela „Telegrafulu Romanu“ credemu, cá nu au memoria atatu de rea, cá se fi uitatu cele ce

s'au petrecutu de asta véra in sënulu natiunei ro- mane din Transilvani'a.

D-loru isi voru aduce dér' aminte, cá in con- tinuitatea politiceii urmata pëna acuma alegétorii romani din Transilvani'a au fostu conchiamati in Iulie anulu trecutulu la o conferentia generala, care se decida asupra atitudinei ce va fi de observatu fácia de alegeri si cá acést'a conferentia, care s'a constituitu, cumu a potutu, sub presiedinti'a par. Vicariu N. Popea a hotaritu, cá se se continue si pentru periodulu urmatoriu de trei ani politic'a resistenței passive. „Telegrafulu Romanu“ a pu- blicatu tóte actele respective si trebuie prin ur- mare se scie, cá dupa aceste acte toti membrii acelei adunari s'au obligatu, de a se conformá in modu solidariu decisiuniloru luate. Intre acesti membri se aflá si tramisulu alegétoriloru brasioveni Nicolae Strevoiu. Acést'a a luat parte in modu insemnatu la numit'a conferentia espunendu cá ra- portoru alu minoritatii vederile activistiloru si vor- bindu in numele loru.

Conferinti'a „partidei nationale romane“, dupa ce a luat acea hotarire, s'a inchieiatu in tóta or- dinea si bun'a intielegere de catra presiedintele ei — si dupa aceea ce a urmatu? D. Strevoiu s'a intorsu acasa aducéndu vestea de cele petrecute la Sibiiu. Este unu secretu publicu, cá densulu pe atunci nici nu visá a deveni asia curéndu deputatu. Dincontra s'a exprimat nu numai odata in conveniri private si chiaru fácia de scriitoriu acestoru rënduri, cá „acuma nu ne remane alt'a, trebuie se observamu si noi brasiovenii atitudinea passiva la alegeri“. Suntemu chiaru informati, cá s'a tienutu aci in locu, la inceputu, si o siedintia formale, in care s'au luat hotariri totu in sensulu conformarei la votulu conferentiei si a respectarei solidaritatii na- tionale. Cumu s'a intemplat dér', cá pre candu confratii nostri din Sibiiu fara exceptiune s'au su- pusu votulu conferentiei electorala a romaniloru transilvani, in Brasiovu s'a „acatiatu passivitatea de cuiu“ si au inceputu se alerge „Cortesii“ pe la unulu si pe la altulu cá se voteze pentru d. Stre- voi?

Acést'a este póte pentru multi inca unu mis- teriu, noi inse amu aratatu de pe atunci adevé- ratulu caracteru alu miscarei electorale neasteptate dia Brasiovu. Ómenii guvernului se adunara la miediulu noptii si facura socotél'a, cumu se póta scóte mai siguru din urna pe candidatii loru; mai bine disu socotél'a erá deja facuta si mai lipsea inca numai a castigá pe alegétorii romani pe par- tea loru. Atunci ei cá se póta reesi la scopu, im- prastiara intre poporu parol'a: „Se resturnamu pe sasi!“ O mare parte a alegétoriloru romani bra- sioveni mahnití asupra vitregei tractari, ce au in- timpinat'o romanii mai in urma la alegéritele co- munalí din partea conlocuitoriloru sasi, dispu- si fiindu si asia pentru lupt'a activa, au mersu la urna, fora a se gandi mai departe la urmarile, ce le póte avé acestu pasu. Inzedaru i-amu admo- niatu, erá pré tardiu, miscarea erá pré mare si pré bine si cu efectu inscenata de catra ómenii interesseloru particulare.

Cu tóte aceste — repetamu din nou — alegé- torii romani brasioveni nu s'ar' fi dusu la urna, déca candidatulu loru nu i-ar' fi asigurat, cá este decisu se apere interesele nationali, cá n'a lu- atu nici unu angagementu si cá nu se va alaturá la nici o partid'a maghiara si déca nu ar' fi cetitu prin „Telegrafulu Romanu“ cá activistii cu d. Strevoiu in frunte, sunt pentru „resistenti'a activa“, cá — dupa cumu a declarat d. Stre- voi in conferentia — „prin politic'a ac- tiva densii nu intielegu o aliantia cu ungaru si cu sistemulu in vigóre, nici o predare pe gratia séu negra- tia, cí o lupta activa in contra tutu- roru releloru ce bantue natiunea romana.“ („Tel- Rom.“ nr. 80 din 1878).

Ei bine, in Brasiovu se alege unu deputatu romanu pe contulu solidaritatii nationale, se alege in buna credintia, cá elu va aperá cu scumpetate interesele romanesci, cá „uu va fi activu in fa- vorulu strainiloru“, si acestu deputatu, care trece de unu feliu de conducétoriu alu activistiloru tran- silvani, nu scie se faca alt'a mai buna, ci dupa ce a retacitu cateva septemani prin Budapest'a, intra in partid'a si in clubulu guvernului maghiaru si da man'a cu d-lu T'sza, — si apoi noi totu se nu fimu ingrigiati de urmarile, ce le póte avé de- mersurile deputatulu Strevoiu?

Dér' vedi bine, cá „Telegrafulu Romanu“ „nu vede pëna acuma din partea d-lui Strevoiu nici unu demersu, ci vede numai, cá este gat'a a face ceva.“ Ce mai trebuie óre se faca d. Strevoiu spre a convinge pe confratii din Sibiiu, cá s'a abatutu cu totulu de pe cararea nationala si cá a cal- catu in pecióre principiile, ce le-a professatu pëna acuma atatu elu catu si „Telegrafulu Rom.“? Intrarea lui Strevoiu in clubulu tizzaistu adevératu cá nu invólva nici unu „meritu“ pentru natiunea nóstra, dér' cu atatu mai „meritoria“ este pentru Tizzaisti, cari isi dicu multiamiti: „Amu mai prinsu pe unulu si inca pe unu ardeleanu!“ Nu vede „Telegrafulu Romanu“ dispretiulu si umilirea ce zace intr'o asemenea asertiune posibilá?

Si apoi ce „basa de operatiune“, ce libertate de actiune mai póte avé d. Strevoiu, dupa ce s'a ba- gatu odata in gur'a leului? „Telegrafulu Ro- manu“ se vede, cá n'are idea clara despre ceea ce insémna unu clubu parlamentariu si inca unu clubu tizzaistu, cá-ci dice: „Inse déca amu vedé, „cá d-lu Strevoiu s'ar' pune la dispositiunea gu- „vernului spre a merge orbisiu cu elu, atunci ver- „dictulu nostru ar' fi gatá, pentru cá noi n'amu „intielesu nici candu asia activitatea, pe lenga „care amu staruitu dela inceputu.“

Va se dica „Telegrafulu Romanu“ intielege asia activitatea, cá se intramu cu totii in clubulu tizzaianu si se facemu acolo opositiunea? Dér' noi scimu cá unu clubu parlamentariu are regulile sale, disciplin'a s'a fórté stricta, care sunt supusu toti membrii lui si nu credemu cá pentru d. Strevoiu clu- bulu ministerialu se 'si fi modificatu regulamentul. Dupa acestu regulamentu inse d. Strevoiu este obligatu a se supune decisiuniloru clubului si candu s. e. ar' veni la desbatere proiectulu de lege pentru introducerea limbei maghiare in tóte scolile popo- rului, d. Strevoiu ar' trebui se voteze cu maiori- tatea séu se absenteze dela siedintia, ceea ce ar' fi o consimtire tacita, séu in fine se ésa din clubu. In clubu insusi mantuire pentru elu nu pote fi, séu crede óre „Telegrafulu Romanu“ cá va poté se faca si aci cumu a facutu la conferenti'a din Sibiiu si se nu se supuna solidaritatii?

Destulu cá „Telegrafulu Romanu“ face distinc- tiune intre „a merge cu guvernulu“ si intre a merge orbisiu cu guvernulu“. Acestu organu apróba dér', cá d. Strevoiu merge cu guvernulu si dice, cá numai atunci ar' dá verdictulu seu déca ar' merge orbisiu cu elu, pentru cá asia n'a in- tielesu activitatea. Pentru ce s'a facutu dér' atat'a sfara in tíera cu „resistenti'a activa“, cu „apera- rarea si acuirarea drepturiloru“ cu „lupt'a activa in favorulu nationalu si nu alu strainiloru“? Ori cá confratii nostri au in buzunariu vreo copia dela vreunu proiectu de impacare a Romaniloru cu Un- garii?

D-loru ne mai facu imputarea, cá nu amblamu destulu de seriosu cu cestiunea, care e legata de pasulu d-lui Strevoiu si apoi totu d-loru dicu, cá facemu din pasulu acest'a o cestiune prea mare, de statu. — Nu ne scimu culpabili nici de un'a nici de alt'a, si lasamu se judece publiculu romanu, déca suntemu seriosi séu nu. Noi credemu din contra, cá neseriosi sunt aceia, „cari nu vedu pëna acuma din partea d-lui Strevoiu nici unu demersu“ si cestiune de statu facu ér' aceia, cari voiescu

„se aduca in consonantia interesele romanilor cu ale maghiarilor.“

Dupa toate aceste si in vedere, că raspunsul „Telegrafului Romanu“ este neclar si nehotaritu, că-ci odata dà pasului d-lui Strevoiu o importantia mare, altadata „numai ócreare importantia,“ si in fine prea puçina importantia, 'lu rogamu din nou cu tota insistençia, se ne dá o declaratiune mai hotarita, că se nu ne faca se credemu, că in fapta nu mai reprezenta ideile activistilor, ci ideile celor dela guvernul.

Eata ce scrie „Telegraful Romanu“ in Nr. 3 dela 9 Ianuarie v. sub rubric'a „Revista politica“ :

„Domnulu Nicolae Strevoiu, deputatu dietalu in Budapesta, se adreseaza catra „Gazeta Transilvaniei“ cu o scrisóre, in care da „unele deslusiri“ despre procederea d-sale Aceste „deslusiri“ culmineaza in convingerea, că interesele Romanilor sunt strinsu legate de interesele Maghiarilor. Dlu Strevoiu va nisui a aduce in consonantia aceste interese si spre acestu scopu elu a intratu in partid'a guvernamentala, fiindu-cà numai aci va avé „ocasiune destula de a conveni cu barbatii, cari conduc astadi destinele tiei.“ Acésta scrisóre a d-lui Strevoiu este fara indoiala de importantia pentru atitudinea politica a Romanilor in Ungaria. Importantia ei se reduce, nula la persoana d-lui Strevoiu, ci la positi'a sa in partid'a activistilor. D-lu Strevoiu a figuratu la conferençia din Sibiu de reportoru alu parerii activistilor si astfelu deslusirile sale date in epistola suspenonita s'ar' pute' prlv' in consonantia cu vederile partidei in sesi. Tocmai fiind-cà damu scrisórei óre care importantia ne multiamimu la acestu locu a inregistrá faptulu asia, cumu ni se presinta, si ne rezervamu dreptulu, a ne esprimá cu alta ocasiune parerea nóstra hotarita.“

Eata si raspunsulu ce ni-lu dà „Telegraful Romanu“ in nr. 4 dela 11 Ianuarie :

„Gazeta Transilvaniei“ este de vreo cateva zile, acumu mai de septemani incóce, fórté neliniscita, pentru-ca deputatul cetatii Brasiovilui Nicolae Strevoiu, fiindu la diet'a din Budapesta, a intratu in clubulu partidei liberale guvernamentale.

„Gaz. Trans.“ face din pasulu d-lui Strevoiu o cestiune de statu, les-natiune si in ingrigirea ei cea mare de periculi, cari potu veni preste toti romanii, ca-ci d-lu Strevoiu a intratu in clubulu partidei guvernamentale, provóca pe tota lumea se se declare si ne provóca si pe noi, acumu a dou'a óra, a „dá deslusire despre aceea, déca aprobamu demersurile deputatului Strevoiu séu nu.“

D-lu Strevoiu la réndulu seu adá cu cale a dá unele deslusiri despre procederea sa, care culmineza in convingerea domniei sale, că „interesele romanilor si maghiarilor dupa impregiarile nóstre geografice si etnografice, „sunt asiá de strinsu legate intre sine, incatu chiaru esistentia acestoru doue elemente este conditionata dela o buna „intielegere intre aceste doue popóre, si că prin urmare „acel'a, carui'a i-ar' succede a aduce in consonantia interesele acestoru elemente, astadi desbinate, ar' castigá mari „merite nu numai pentru natiunea sa, ci si pentru patria, „care prin impacarea romanilor cu ungurii s'ar' intari si „consolidá in modu fórté insemnat.“ D-lu Strevoiu dice mai departe, „cà conlucrarea la acestu scopu patrioticu si „nationalu nu póte fi conditionata de participarea la un'a „séu la alta partida dietala. In ori-ce partida se póte lucrá „la ajungerea acelu scopu.“

Dupa ce arata, că sténg'a estrema, conformu principiiloru sale, eschide a priori ori-ce rezultatu alu tendentiloru sale, ér' opoziunea reunita deocamdata este preocupata numai de cugetulu, cumu se restórne guvernulu actualu, — dupa o orientare de 14 zile si dupa o matura consultare cu alti barbati de ai nostri, s'a decisu a intrá in clubulu partidei liberale, unde va avé ocasiune destula a conveni cu barbatii, cari adi conduc destinele tiei, de a'i informá despre convingerile sale si in acestu modu de a lucrá in directiunea de mai susu. Unu motivu ponderosu pentru d-lu Strevoiu, care l'a indemnatu la acésta procedere a sa este periculu iminentu, de care sunt amenintati deopotriua romanii si maghiarii, periculu panslavismului. Convingendu-se inse, că ori-ce rezultatu in directiunea aretata este eschisu si imposibilu, d-lu Strevoiu promite a „face ceea ce trebuie se faca unu omu onestu.“

Marturisimu, că noi, cari n'am amutu nici o cunoscentia despre intrarea d-lui deputatu Strevoiu in clubulu partidei guvernamentale si cu atatu mai puçinu despre in demururile ce le a avutu cá se faca pasulu acest'a, n'am amutu dice nici unu cuventu nici despre un'a, nici despre alt'a.

Acumu, dupa-ce scimu si noi ceea ce s'a publicatu in „Gazeta Transilvaniei“ si dupa-ce acésta ne provóca cu atata insistençia se ne deslusimu, déca aprobamu demersurile d-lui Strevoiu séu nu, respundemu pe scurtu : că noi pèna acumu nu vedemu din partea d-lui Strevoiu nici unu de-

mersu ; elu numai promite pèna acumu, că este gat'a a face ceva. Nu scimu pèna acumu nici, care este bas'a de operatiune, pe care vré se intreprinda ceva, ci numai operatiunea. Prin urmare, pronuntierea in merit, dupa noi, este prematura, pentru-ca meritulu inca nu exista. Intrarea intr'unu clubu inca nu este o actiune meritória.

Inse déca amu vedé, că d-lu Strevoiu s'ar' pune la dispositiunea guvernului spre a merge orbisiiu cu elu, atunci verdictulu nostru ar' figat'a, pentru-cà noi n'amu intielesu, nici candu asiá activitatea, prelunga care amu staruit dela inceputu.

Ne oprimu de astadata aci si nu reflectamu nici la deslusirile d-lui Strevoiu si nici la reflexiunile „Gazetei Transilvaniei“. Ne permitemu inse totusi a inchieia, atragendu atentiunea si a colegei nóstre si a publiculu nostru romanu, că nu pasulu unui deputatu intr'unu clubu, ci cestiunea, care „Gazeta Trans.“ o a legatu de acelu pasu, este o cestiune seriósá, cu care trebuie amblatu mai cu seriositate, de cumu s'a urmatu si se urméza in partea, din care este combatuta.“

„Kelet“ catra „Gazeta“.

Diariulu maghiaru din Clusiu „Kelet“ (Orientulu) ne face onórea de a se ocupá érasei odata mai de aprópe cu fóia nóstra intr'unu articulu sub rubric'a „Tanügy és ámitás“ (Cause scolare si amagire). Corespondentulu lui „Kelet“ „Illetékes“ cere se traducemu scrisóreá sa pe romanesce si se-o publicamu, că-ci, dice elu, prin aceea mai mare serviciu vomu face romanilor din aceste tieri si din Romania, decatu le-amu facutu in anulu trecut. Noi 'i facemu bucuros acésta placere si ne pare numai reu, că spatiulu nu ne permite de astadata a reflectá la amabilitatile d-lui. Fiindu-cà inse sustiene cu atat'a taria, că la noi in tíera nici nu póte fi vorba de desnacionalizare 'i atragemu atentiunea la corespondenti'a de mai la vale dela Budapesta. Déca in seminariile preotiesci, unde caritatea fratiesca trebuie se fia bas'a principala a cresterii, domnesce unu spiritu de netolerantia atatu de mare, ce spiritu va domni in celelalte institute de crestere maghiare. Cumu póte dér' cere „Kelet“ dela noi, cá se recomandamu parintiloru romani se-si tramitia copii la scólele maghiare? Nu noi vomu fi de vina, déca confratii nostri din Romania voru luá si din acea corespondenti'a informatiuni puçinu imbucuratórie despre „leal'a“ atitudine ce-o observa maghiarii facia de poporul romanu din aceste tieri. Lasamu acumu se urmeze articulu susu memoratu alu lui „Kelet“ :

„Fóia romana din Brasiovu „Gazeta Transilvaniei“ publica in Nr. 1 din 16 Ian. a. c. datele statistice de invetiamentu ale orasiului si ale comitatului Brasiovu pe anulu 1877—8, cari sunt de multu cunoscutu publiculu acestei foi. „Kronstädter Zeitung“ inca a avutu bunatatea a comunicá iu Nr. 2 si 3 aceste date, inse fora de nici o observatiune. „Gazeta“ n'a facutu asiá, pentru că au impus'o in ochi cei 18,408 fl., cari i-au datu ministerulu reg. maghiaru de instructiune pentru scólele de statu si comunale din Brasiovu si din comitatulu cu acestu nume. Acésta suma — asiá striga „Gazeta“ — o dau numai scóleloru maghiare, dér' pe sém'a scóloru confessionali poporali statulu nu da nici macaru o par'a, cu tote că si celelalte nationalitati din acestu comitatu contribuiescu destui bani pentru visteria statulu si proportionalminte a buna séma cu multu mai multu decatu ciangaii (maghiari), pentru cari (?) statulu sacrificá pe totu anulu atate mii de florini.“

„Se vede la fiecare pasu, că si astadi mai „domnesce inca principiulu din timpii feudalistici, „cà popórele nemaghiare sunt misera plebs con- „tribuens si sunt condamnate de a portá numai „sarcine, ér' de folóse se se bucare numai maghiarii. Se póte óre vorbí de progrese acolo, „unde este cu potintia o asemenea anomalia?“

„Cata ademenire si seducere intentionata zace aruncata in vreo cateva réndurele!“

„Candu ar' ceti „Gazeta“ numai fratii romani din patria, inca si atunci ar' trebui condamnata o notiia atatu de viclèna, dér' cu atatu mai multu este de condamnatu, candu scimu, că „Gazeta“ o folosescu foile din Romania fora deosebire de partida cá isvoru, spre a cunósce relatiunile nóstre patriotice. Mai observamu, că „Gazeta“ trece cu tacerea din adinsu peste aceea, că scólele din Brasiovu si comitatu ajutate din partea statulu sunt parte scóle de statu, parte comunale si asia dela aceste scóle ale comitatului Brasiovu nici o nationalitate nu e eschisa. Deschise sunt aceste scóle atatu copiiloru de romanu si de sasu, obligati la

scóla, catu si celoru maghiari, numai se si tramita parintii in ele, déca le zace la anima insusirea limbei statulu. E dreptu, că in scólele confessionale romane gr. orientale si in cele augustane de limb'a germana inca se primescu copii de maghiari ; dér' ce se intempla acolo cu densii? Raspunsulu e acesta, că din copilulu maghiaru, nascutu in patri'a maghiara va deveni acolo romanu séu sasu, pentru că in acele scóle inca nu se invétia nici acumu limb'a statulu, pe candu in scólele de statu petotind-ne se invétia limba germana, si acolo, unde e de lipsa, si cea romana.“

„Déca „Gazeta“ ar' descrie asia starea lucrulu, precumu e in realitate, atunci cu fóia sa, cá un'a, care ar' impartasi adevèrulu, ar' face serviciu folositoru atatu aici acasa, catu si in Romania, dér' acésta ei „nu vine la scotéla“.

„Si aceea bine o scie „Gazeta“, că ministerulu instructiunei publice tocmai asia nu póte dá ajutoriu de statu scóloru elementari maghiari de conf. helvetica, precumu nu póte dá scóloru gr. or. romane din Brasiovu séu scóloru elementari augustane cu limb'a institutiunei germana.

„Cu unu cuventu, ministerulu nu póte ajutá nici o scóla confessionala, tiená-se de ce confessiune s'ar' tiené. Intr'aceea, déca nu póte ajutá scólele confessionali, ajutá pe fiecare anu cu mii de florini pe confessiuni si dela ajutoriulu acest'a nu se afla eschise bisericile si scólele augustane si gr.-orientale din Brasiovu si comitatu. „Qui bene distinguit, bene docet“. Eata asia dispáre trist'a memoria a tempulu feudalismului si, déca „Gazeta“ ne va face placerea cá in numerulu seu celu mai deaprópe se publice scrisóreá acésta a nóstra tradusa in limb'a romana, va face mai multu serviciu cu ea conationaliloru sei din patria si din Romania, decatu le-a facutu in totu anulu trecut 1878. Atunci nu va primí in fóia sa din foile Romaniei asemeni vaiaraturi cá acésta : „La média-nópte fratii nostri sunt amenintati cu desnacionalizare prin introducerea limbei maghiare in scólele poporului!“ Dér' asiá 'i mai amenintia desnacionalizare ! Apoi óre de candu se propune limb'a maghiara in scólele medie si in cele comerciali romane si germane, dér' in scólele medie cu limb'a maghiara de cati ani se invétia limb'a germana? Unde véde cu tote aceste „Gazeta“ desnacionalizare? Dér' in Romania nu se invétia limb'a germana si francesa in scólele medie comerciali, in institutele de crestere? S'au desnacionalisatu de aceea acolo romanii? Intr'aceea, fiindu acest'a cu totulu altu obiectu, decatu acelu, pe care 'lu schimosesce „Gazeta“ in citatulu numeru, póte că de alta data va vorbí si la elu.

Illetékes.“

O proba eclatanta de desnacionalizare.

Budapesta, 20 Ianuaru st. n. 1879.

(Din viéti'a teologulu studinte in seminariulu strainu.)

Am avutu norocire séu mai bine disu nenorocire de a studiá cursurile teologice in doue locuri, adeca in Timisóra si Budapesta. Cá sé scie on. publicu cetitoriu, prin cate fase trebuie se tréca unu teologu romanu la seminariile straine, me voui incercá aici pe scurtu a dá o schitia, despre viéti'a de compatimita a aceluia. Fiindu-cà la noi si astadi preotii sunt cu deosebire acelu organu, prin care se strecura sciinti'a la poporul inferioru, e de interessu a vedé, cumu se cultivéza teologulu destinatulu pentru lumina-rea poporulu.

Din doue diecese, adeca a Lugosului si Oradiei, se tramita teologii pentru frecuentarea teologiei la seminariile straine, séu mai bine disu maghiare. Sermanulu teologu „primianitu“ (de cursulu primu) e deodata silitu, vrendu nevrendu, se se insoçiesca cu ceilalti colegi ai lui, carii fiindu toti maghiari, 'si dau tota silinti'a de alu maghiarisá, ce nu in puçine casuri le si succede. Asia de exemplu sciu eu aici mai multi teologi, cari s'au esprimatu apriatu, cá nu le place se vorbéca cu romanii. Pe acesti'a apoi ii urcá lingusitorii de maghiari pèna la ceriu, ér' pe ceilalti romani ii despretiuescu. — Anulu trecut in Timisóra am avutu nenorocire de a cunósce intrigele, ce le facu teologii maghiari, numai se póta ungrisá pe romani.

La inceputu se lingusiescu cu vorbe frumóse si dulci, si te invita se fii membru la societatea loru maghiara, unde mai multu se ocupa cu politic'a, decatu cu intrebarile religunarie. E batutu de Iehova studintele teologu romanu, déca nu se supune dorintiei loru. Atare e espusu batjocurei neintrerupte, pentru-cà cu ei intr'o chilia, intr'unu locu trebnie se studieze, se mánce, se se culce, si se petróca. Numai D-dieu 'i póte crede, cate are de suferitu teologulu romanu in seminariile straine. „Büdös oláh, vaddiszókergető“ („Romanu putorosu, gonaci de porci selvatici“) s. a sunt lucruri, pe cari le póte audi omulu cu propriile urechi. In fine am fostu silitu impreuna cu alti doi romani osenditi

la batjocura, a me duce si relatá lucrulu la superiori. Inse bine dice romanulu: „corbu la corbu nu scóte ochii“, nici d'aici n'am capetatu resultatu imbucuratoriú. Deci dér' ce 'mi-a remasu alt'a decatu a patí si suferí impreuna cu ceilalti duoi. Intr'unu timpu ne si oprise se vorbimu romanesce, dicédu: „ha oláhul akarnak beszélni, menjenek Bukarestbe, ne egyjek a magyar kenyeret“. Acést'a inse au implutu pocalulu suferintiei, si se escá o cërta mare, care — de nu intrevea ductorulu primariu — se finea cu pumnii.

„Ha én fejedelem volnék, kikorbácsolatnám őket az országból.“ Acést'a nota au facut'o unii in anulu trecutú, fetídu intr'o gazeta ungureáa cuvintele citate din stimat'a f'óia, ce redigeti, cuvinte, cari le-ar' fi pronunsiatu nescari romani la unu toastu —

Inse nu numai teologii maghiari studinti se nisuescu a maghiarisá, ci si superiori loru, dupa cumu din esperiintia sciu. Este cunoscutu, cá noue studintiloru teologi din Budapesta nu e ni ertatu se ne folosimu de bibliotec'a, ce o uvemu, ci numai pe ascunsu. Este sciutu, cá priu urmare de formarea unei societati de lectura nu póte fi vorba. Bibliotec'a e a nóstra, dér' usulu ei nu-i alu nostru; si preste scurtu, déca merge lucrulu asiá, tenerimea studi'osa in teologia va fi silita a'si transportá cartile de aici la vreunu locu siguru, séu a le doná cutarei societati.

Déca convenimu duoi séu trei romani laolalta, indata ne suspitionéza, cá facemu conjuratiune etc. Asiá separandu fiu de fiu, si luandu'i isvorulu culturai in limb'a s'a, 'lu silescu se invetie unguresce si se cetésca carti unguresci. Intru atat'a e orbirea loru in unguisare, catu si aceea o iau in nume de reu, déca vreunu romanu corespondéza cu vreunu neamtii in limb'a germana, séu vice-versa. E intru adevuru de plansu si de compatimitu unu atare teologu-studente! — In Temis'óra s'a intemplatú se audu nu odata, cá ciocnéu pocale cu dis'a: „eljen a magyar, vesszen az oláh!“ („Traiesca maghiarii, piéra romanii“). Si acést'a nu o dicéu incetu, ci catu póteu de tare, cá se audimu noi. Acést'a e „charitas fraterna“, ce o invetia in seminariu. — Superiorii ar' trebú se intrevina cu autoritatea loru si se curme astfelu de escesuri de hiperzelu, dér' ei inchidu bucurosu ochii.

Diurie romanesce se cetimu nu ne-a fostu ertatu. Ba chiaru espresu ni-au opritu prefectulu cá se ne procuramu vreo gazeta romanesca. Póte de aceea, cá s'au temutu de vreo conjuratiune. (? Red.) Acést'a s'a intemplatú in Temis'óra.

Inse se scie on. cetitori, cá si aici in Budapesta nu e sórtea teologiloru nostri mai buna. Nu de multu am fostu si eu provocatu se me acomodezu impregiariloru, insocindume cu maghiarii, „cá limb'a romana si asiá nu o uitu.“ La ce eu respunsei scurtu, cá vréu se-mi pastrezu pacea interna; n'am cu ei nimicu; am avutu ocaziune si cunoscu, cá sunt mai mari maghiari cá catolici. „Legyen minden ember magyar és katolikus“ („fiicare omu se fia maghiaru si catolicu“). Asiáder' vocatiunea loru adeverata e a maghiarisá si a inghití pe cei de alta nationalitate.

Ast'a e dér' steara clericului in seminariulu strainu. Asiáder' teologii nostri se adapa in seminariile straine mai multu cu fiere decatu cu miere. Si apoi nici nu-i de miratu, cá multi pré puçinu sciu romanesce.

Ar' fi de doritu, cá aceste doue diecese se aiba unu seminaru propriu romanu, cá se se póta educá teologii romani, unde ar' fi crutiati de persecutiunile maghiarisarei si ar' poté folosi mai multu natiunei nóstre in respandirea luminei.

Unu teologu.

Sibiu, 6 (18) Ianuarie.

Oonorate d-le Redactoru! Negresitu va intresá pe publiculu cetitoriu alu „Gazetei“ a sci ce se petrece pe la comitetulu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu. Mi iau voia dér' a relatá despre obiectele mai principale, cari s'au pertractatu in cele doue siedintie ultime ale comitetului, ce s'au tienutu la finitulu anulú. Obiectele cele mai insemnate, pe care le-a desbatutu si decisu comitetulu sunt urmátorele:

Ajutórele ce le ofere Societatea „Transilvani'a“ pentru tinerii romani, cari se aplica la meserii. Societatea „Transilvani'a“ a pusu 400 fl. la dispositiunea comitetului, cá din acést'a suma se impartiesca 8 stipendii. Comitetulu din partea s'a a e scrisu concursu pentru 8 stipendii de cáte 25 fl. Apoi fiindu-cá au mai remasu 200 fl. din sum'a de 400 fl. de aceea a decisu comitetulu, cá se eserie nou concursu pentru alti 8 stipendisti de cáte 25 fl.

Alu doilea obiectu a fostu espositiunea de producte si manufacte, ce voiesce se o faca despartimentulu din Seghisi'óra cu privilegiu, candu se va tiené anulú acést'a la Sighisi'óra adunarea generala. Comitetulu despartimentului din Sighisi'óra a aratatu comitetului centralu, cá arangiarea espositiunii proiectate este impreunata cu atatea greutati, de elu fara de sucursulu comitetului cen-

tralu nu-o póte realisá, si de aceea se delege o comissiune, care se le dé mana de ajutoriu. Comitetulu cu parere de reu a luatú la cunoscintia impregiurarea acést'a impedeatóre, decidendu, cá espositiunea se se amane pe anulu viitoriu mai bine, candu se va tiené adunare generala la Sibiu.

Alu treilea obiectu este edarea unui nou organu alu Asociatiunii. Acestu obiectu a datu multu de lucru comitetului pëna s'au lamuritu parerile. Aici cauta se observu, cá adunarea generala din vér'a trecuta a decisu, cá F'óia „Transilvania“ sa se caseze si in loculu ei se se publice „Analele“ Asociatiunii. Dupa lungi si seri'ose desbateri s'a primitu propunerea d-lui Iosifu Hodosiu, cá f'óia periodica a Asociatiunei, care este prevediuta in statute se se numésca: „Analele Asociatiunii transilvane“ pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“ apare in fascicule nelimitate in formatu octavú, de atatea ori, de cate ori va fi materialu de publicatu. Analele voru cuprinde processele verbale ale Asociatiunei discursurile scientifice literarie, pe care le voru tiené membrii la adunările generale si alte lucrari literaria, care se voru dá de sectiunile scientifice. Ortografi'a, in care se voru publicá Analele, va fi cea etimologica.

Obiectulu alu patrúlea, cu care s'a ocupatu comitetulu, a fostu processulu de pressa, care este intentatu „Transilvaniei“ f'óiei Asociatiunii. Despre acestu processu unicu dér' in felulu seu nu se scie pëna acuma nimicu, cá elu e inca in manile judelui de instructiune. Pëna acuma s'a intrebatu si ascultatú d-lu redactoru alu „Transilvaniei“. Totu deodata judecator'a cercuala din Sibiu a provocatu pe comitetulu Asociatiunei, cá se arate toti membrii cu numele. Comitetulu a decisu a face acést'a. Cu dorere, canta se constatezu si cu acestu privilegiu, cá multi membri absentéza bucurosu dela siedintiele comitetului, din care cauza se impedeaca de multe ori afaceri moment'ose ale Asociatiunii. Acesti domni mai bine aru face se nu primésca asup'r'a loru astfelu de sarcini, pe cari nu sunt in stare se le póte cu scumpetate. Sunt tare curiosu se vedu, cumu se va terminá processulu intentatu f'óiei „Transilvani'a“. Biét'a f'óia tocmai in d'óg'a mortii a fostu inhatiata. Nu i-au datu pace nici se móra linistita.

Romani'a si Franci'a.

Importantulu articulu alu organului lui Gambetta „La République Française“ suna dupa „Rom.“ asiá:

„Romani'a fiindu acumu unu statu independinte, credemu, cá a sositu timpulu pentru cá ea se fia tractata cá atare de catra poteri. Unulu dintre guvernele, cari au semnatu tractatulu din Berlinu, Austro-Ungari'a, a intrecutu pe toti, acreditandu pe lënga principele Carolu la Bucuresci unu ministru residinte. Nu intielegemu, pentru ce celelalte poteri intardia asiá de multu de a urmá acestu exemplu. Nu e treb'a nóstra a dictá celorlalte tieri modulu loru de portare; inse, in ceea ce privesce politic'a Franciei faci'a de Romani'a, credemu, ca avemu dreptulu se spunemu ceea ce cugetamu.

„Noue ni-se pare, c'ar' fi demnu de guvernulu Republicei franceze, demnu de natiunea, care mai multu decatu ori-care alt'a a contribuitu la emanciparea popóreloru latine si care a facutu mai multu pentru fericirea loru, de a nu mai refusá vitézului principatu dela tiermii Dunarii recunoscerea diplomatica a independentiei sale atatu de scumpu cumperate si consacrate prin tractatulu din Berlinu. Nu ne sunt necunoscute motivele invocate pentru aplicarea si justificarea acestei intardieri. Articulu 44 din tractatu stipuléza, cá de acumu inainte se se stabilésca in Romani'a libertatea relig'osa; se scie, ce e dreptu, cá pëna astadi israelitii nu se bucurau in acést'a tíera de tóte drepturile civile si politice. N'avemu se cercetamu in acestu momentu, déca acést'a a fostu adeverat'a cale, spre a asigurá libertatea relig'osa in Romani'a, fora o turburare sociala destulu de grava; ne aflamu in faci'a unui testu lamuritu, unei otariri luate de reprezentantii marilor poteri adunate; acést'a este unu faptu pozitivu, materialu, pe care tóta lumea trebuie se'lu respecteze. Se dice dér', cá mai multe guverne, intre cari si alu Franciei, nu voru consimí a intrá in relatii regulate cu cabinetulu din Bucuresci, de catu atunci, candu ostracismulu, care isbea pe israeliti, va fi disparutu. Simtiementulu este generosu, inse remane a sci, déca guvernulu nostru, singurulu, despre care avemu se ne ingrigimu, nu esageréza rig'orea s'a in privint'a executarii art. 44 din tractatulu dela Berlinu. Romanii au voitu óre se resiste unei clause, care erá o conditiune pentru recunoscerea independintiei loru? Nicidecumu. In discursulu, prin care a deschisu cea din urma sesiune parlamentara, cabinetulu actualu a facutu declaratiunile cele mai lamurite in favórea libertatii relig'ose, in adress'a votata de aceste Camere,

aceleasi declaratiuni au fostu reinouté si accentuate. Guvernulu romanu a mersu inca si mai departe: cá se demonstreze nestramutat'a s'a vointia de a se supune Congressului, a numitu israeliti in diferite functiuni civile, calcandu astfelu unu articulu alu Constitutiunii, despre care e vorb'a astadi, se se revisuiésca intr'unu sensu liberalu. Romani'a are o Constitutiune, care póte fi revisuita de o adunare, numita ad-hoc si care se va intruní in curédu, cá se faca se dispara din statutulu organicu alu statului ori-ce dispositiune contraria cu spiritulu si cu liter'a art. 44. Ce se póte cere mai multu? Nu suntemu óre in faci'a unui inceputu de esecutare cu totulu satisfacétoriu? Déca amu avé a face cu unu poporu fanaticu, acést'a neincredere s'ar' esplicá póte, dér' toleranti'a romaniloru in materia relig'osa este impinsa pëna la estremeitate.

„Tóte cultele crestine s'au bucuratu totudéun'a in Romani'a de cea mai deplina libertate. Islamismulu, pentru cuvinte de economia sociala mai complicate, au fostu legalmente esclusu dela cetatania; dér' in practica mai multi israeliti, conformandu-se cu legile tieriei, au potutu se se bucura de drepturile recunoscute romaniloru cu multu mai inainte de 1878 si de Congressulu din Berlinu; amu poté citá felurite dovedi. Ori cumu ar' fi, stabilirea libertatii relig'ose cea mai larga este pe buna cale; guvernulu romanu cere Europei, Franciei de a nu asteptá o ultima formalitate cá se lege relatiuni cu densulu. Noi nu potemu crede, cá poteri voru mai starui in refusulu loru. Poterea, care este cea mai directu interessata la emanciparea elementului ebraicu in Romani'a, este Austri'a: cea mai mare parte a israelitiloru din Valachi'a si Moldov'a sunt de origine din Galiti'a; vedemu inse, cá tocmai cabinetulu din Vien'a a tramisu celu d'antai unu ministru la Bucuresci. Cancelari'a austro-ungara a crediutu de siguru, cá este mai bine pentru caus'a protegiatiloru Europei si pentru supusii sei de relig'unea evreiésca, cá unu aginte alu ei se fia acolo gatá a'i aperá; a crediutu, cá in locu de a lasá guvernulu romanu fora spriginu faci'a cu prejudecatiele retrograde in contr'a israelitiloru, este mai bine de a aretá alegetoriloru romani, cá Europ'a 'lu sustiene in oper'a s'a de reparare si cá nu 'i precupesce recunoscerea unei independintie, alu carei pretiu a fostu óre-cumu libertatea relig'osa. Déca Austri'a a otaritu astfelu, cumu Franci'a, care n'are supusi israeliti de aperatu in Romani'a, care a fostu invetiátorea si tutórea junetiei romane, care are in acést'a mica, dér' vitéza si stauritóre nationalitate de pe tiermurile Dunarii, o sóra devotata, iubitóre si credinc'osa; cumu, cu risiculu de a vedé miciorandu-se legitim'a s'a influentia in acést'a parte a Europei orientale, ar' poté se mai esite de a numí unu ministru la Bucuresci? Amu fostu intrecuti de cabinetulu dela Vien'a; trebuie se nu fimu intrecuti de o alta putere, gel'osa de a ne succedá in afectiunea, ce au avutu totudéun'a romani pentru noi. Dealtmintrelea nimicu n'ar' oprí pe guvernulu francesu, acreditandu pe agentulu seu de a declará, cá voiesce prin acést'a se faca actu de incredere in dispositiunile guvernului romanu, de si mantiene in acelasu timpu cá o adeverata conditiune otaritóre aplicarea reformei cerute de Congressu si credemu, cá acestu modu de a procede, ar' fi de natura de a marí bunavointi'a romaniloru chiaru in privint'a acestei reforme.“

Diuriulu parisianu „La Presse“ dela 19 Ianuariu scrie totu relativu la atitudinea Franciei faci'a de Romani'a:

„Republic'a francesca“ da „Pressei“ o mare satisfacere. Noi amu aretatu in diferite rânduri ratiunile, ce militéza in favórea recunoscerei efective si imediate a Romaniiei de catra Franci'a. „Republic'a“ ese din reserv'a ce si-a impusu in acést'a cestiune si, unandu-se cu opiniunea „Pressei“, invóca aceleasi argumente, pe care le-amu desvoltatu noi in favórea Latiniloru dela Dunare.

De vreme ce d. Gambetta s'a facutu avocatulu romaniloru in diariulu seu, cá si noi, densulu nu póte lipsi de a face ceea ce este in puterea s'a, nu si intr'a nóstra, usandu de inalt'a si precumpanitórea s'a influentia asup'r'a d-lui Vaddington, pentru a angagiá si, la trebuintia, a constringe pe ministru de a esecutá aceea ce „Republic'a francesca“ consiliéza a se face. Numirea unui ministru francesu la Bucuresci nu póte intardiá mai multu timpu si onorabilulu domnu C. A. Rosetti va poté parasí Parisulu cu consciint'i'a de a fi reusitu pe deplinu in missiunea incredint'ata zelului si patriotismului seu.

Slavii austriaci si slavii ruseseci.

O enunsiatiune importanta face despre situatiunea internationala si interna a Rusiei diariulu „Petersburgskija Wiedomosti“, ce apare in Petropolé. Diariulu memoratu scrie:

„Ce se atinge de Bulgari'a, aici peru totu mai multu prospectele si iluziunile despre uniunea politica, fiindu cá póte se se urce unu principe germanu pe tronulu Bulgariiei prin ceea ce s'ar' stirbá tare influenti'a rusesca. In astfelu de impregiurari s'au si manifestatu in Bulgari'a diferite semne limpede, cá poporulu s'a desteptatu. Si póte cá miscarea va mai cresce in scurtu timpu si va deveni unu isvoru de nóue suferintie pentru poporulu slavicu.

